

Gigantikus információtömeg szinkronban

Póra András

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

pora.andras@gtk.bme.hu

Széplaki Valéria

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

valeria.szeplaki@gmail.com

Vértesy László

Jog és pénzügyek a bankszektorban

AKADÉMIAI KIADÓ, 2020

Vértesy László könyve tavaly jelent meg az Akadémiai Kiadó gondozásában, a kiadó Pénzügy és Számvitel Szakkönyvtár sorozatának keretein belül. A szerző kétkötetesre tervezett művének ez az első kötete, ami a címben említett téma általános részét tartalmazza. A szerző habilitációs értekezéséből és téziseiből született meg a végleges szöveg. A jövőben a különös rész megjelenése is várható, ami a konkrét bankügyleteket tartalmazza.

A próbálkozás a maga nemében egyedülálló a magyar pénzügyes könyvek piacán, mert egyszerre tesz kísérletet arra, hogy a jog és a pénzügyek diszciplínáját szinkronba hozza, továbbá, hogy mindezt olyan formában tegye meg, amely ugyanúgy forgatható a szektorban dolgozó szakember és az egyetemi hallgató számára is. A könyv tehát egyszerre egy igen alapos szakkönyv, valamint tankönyv egyetemi hallgatók számára. Ugyanilyen profillal rendelkező hazai könyvről nem is igazán tudunk az utóbbi időben, pedig külföldön (elsősorban az angolszász világban) a Law and Finance

témaköre igen népszerű, gondolhatunk itt például az Abdul Karim Aldohni által szerkesztett *Law and Finance after the Financial Crisis: The Untold Stories of the UK Financial Market* (Routledge, 2017) című alkotásra vagy a számtalan M. Sc., illetve L. L. M. képzésre, hasonló elnevezéssel.

A mű alapvető szemlélete a jogrendszer logikáját követi elsősorban, így az alkotmányos alapoktól, az általános, rendszerszintű kérdésektől halad az egyedi, gyakorlati problémák felé. Részletesen tárgyalja a szabályozás kérdéskörét, legyen szó a pénzügyi szektor szereplőiről, makro-, illetve mikroprudenciális szabályairól vagy éppen a felügyeletről és a pénzügyi fogyasztóvédelemről. A szerző látásmódja rendkívül széleskörű, figyelmét nem kerülik el jogszerűség és igazságosság kérdéskörei, az etikai dilemmák, de még a vallás és pénzügyek kapcsolatának problémái sem. Külön értékelendő a terjedelmes banktörténeti rész, amely messze túlmegegy az ilyenkor megszokott toposzokon, hosszú időtávon vizsgálja az egyetemes és a magyar pénzügyi szektor kialakulásának és történetének alapvető jelenségeit és érdekességeit.

Vértesy László azonban a „jogásziának” tekinthető kiindulópont ellenére korántsem áll meg ennél a narratívánál. A bankszektor gyakorlatait is részletesen taglalja, sőt, a bankrendszer kockázatai című fejezetben még kiváló rendszerező képességéről is tanúbizonyságot ad: a kockázatok csoportosításában egy újszerű, mégis a szakmában szokásos elrendezésnek is megfelelő rendszert alkot. Ugyanakkor a jogászok által írt művek azon gyakori hibáját elkerüli, hogy pusztán a jogszabályszöveg részletes magyarozatát tartalmazza, ennél sokkal mélyebb a merítés.

Nem tekinthető rövid alkotásnak, ez viszont kiváló tipográfiával párosul, ahogyan tartalmilag, úgy formájában is egy könnyen forgatható kötetéről van szó. A könyv felépítése logikus, a szerző stílusa elegáns, szabatos

és rendkívül közérthető, emiatt egyetemi tankönyvként is valószínűleg jól megállja majd a helyét. A szakaszolás megfelelő, az ábrák és táblázatok szemre tetszetősek, érthetők. Megemlítenéd, hogy a szerző sok esetben, a gyakran rosszul vagy félrefordított angol szakkifejezések megfelelő, a magyar nyelv logikájának és értelmének jobban megfelelő magyarosítását alkalmazza. A könyv kilenc fejezetet tartalmaz, amelyek során a szerző a szektor minden fontosabb témakörén végighalad.

A BANKTAN JOGI ÉS PÉNZÜGYI ALAPJAI

A szakasz definiálja a jog és pénzügyek fogalmát, elhelyezi a jogágot, különös tekintettel az állami beavatkozás szükségességére. Ismerteti a kapcsolódó közgazdasági iskolákat is. Szóba kerül a közjő funkciója, majd a bankok pénzügyi közvetítőrendszerben betöltött szerepe, egy igen plasztikus ábrán keresztül. A makroökonómiai kitekintés után a pénzügyi transzformációk típusai, és az ezzel kapcsolatos problémák (például a mismatch-ek) következnek. A pénzügyi ágazatok jogának körbejárása egészen messziről, a római jogi alapoktól indul, de nem hiányzik *Montesquieu* vagy *Szladits Károly* sem a „seregszemléből”. A magyar pénzügyi jog rendszerének kiváló összefoglalását kapjuk több táblázatban, nem sok olyan könyv lehet a piacon, ami ennyire áttekinthetően adja vissza, ezt a nem is annyira könnyen érthető jogszabályi környezetet. A szabályozás kulcstémakörei is sorra kerülnek. Külön szakasz foglalkozik az alaptörvény és a bankszektor kapcsolatával, nem kerülve el a gazdaságetika kérdéskörét, amiben megjelenik a keresztény etika, a tisztességes verseny, a fogyasztóvédelem és a közteherviselés szempontrendszere. Meglehetősen korszerű módon még a fenntarthatóság egyes kérdéseit is görcső alá veszi a szerző. A fejezetet a bank-

rendszer jogi szabályozásának kritikája zárja: a túlzott részletesség, a fragmentáltság, a jelentős adminisztrációs terhek, a kodifikációs lemaradás és a párhuzamos intézmény- és fórumrendszerek problémája.

AB OVO... BANKTÖRTÉNET DIÓHÉJBAN

A pénz- és banktörténet szakaszai kerülnek bemutatásra, egészen az ókortól, nemzetközi áttekintésben. Kína, Babilónia, Fönícia, majd az ókori görög világ és Róma bankjait, egyes ügyleteit ismerhetjük meg. A középkor ismertetése az itáliai városállamokkal kezdődik, ami a nagy bankárcládokkal (például Mediciek) zárul, de nem hiányoznak az olyan délnémet nevek sem, mint a *Fuggerek* vagy a *Welserek*. Az újkor korai szakaszát a „központi bankok korának” nevezi a szerző, itt talán helyesebb lett volna a központi bankok megalapításának kora elnevezés, hiszen – bár a későbbiekben döntő fontosságú szereplőkké váltak – a korban inkább a magánbankok és az állam közötti intézményként funkcionáltak, többségükben maguk is magánbanki formában (például az egyik mintának tekintett Bank of England egészen a második világháború utánig volt jogilag magántulajdonban). Érdekesség, hogy a hitelszövetkezetek felemelkedésére is jut szó. A fejezetben a nemzetközi intézmények részletes bemutatására is sor kerül, különös tekintettel az Európai Unióval kapcsolatosakra, nem is beszélve az ezredfordulós trendekről, a szociális, zöld- és digitális bankolásról. Külön értéke a résznek a magyar banktörténeti kitekintés, ilyenekkel sem szokott az olvasó az átlagos pénzügykönyvekben találkozni, ráadásul a középkortól végigvezetve, az Osztrák-Magyar Monarchián és a szocializmus évtizedein át napjainkig. Az etikus bankolás ismét megjelenik, a Magyar Bankszövetség etikai kódexét mutatja be röviden a szerző.

A BANKRENDSZER SZEREPLŐI

A különböző bankrendszerek, bankmodellek, a pénzügyi közvetítőrendszer szereplőinek bemutatásáról szól a fejezet, igen részletesen, több összefoglaló táblázattal és ábrával. A bankmodellek evolúciós sémája is ismertetésre kerül, kiemelve a 2008-as válság utáni módosulásokat. A magyar pénzügyi intézményrendszert a Hpt. (2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról) szemüvegén keresztül mutatja be a szerző, végigelve az összes intézménytípust, szereplőt.

Ír még az elektronikus pénzről és a szektor különadójáról, összességében a magyar rendszer minden sajátosságát bemutatja, ismételt bőséges mennyiségű táblázattal szemléltetve.

KOCKÁZATOK

A szakasz a kockázat fogalmának tisztázásával indul, majd a kockázatok kezelése kerül áttekintésre. A bankrendszer kockázataira egy saját rendszert alkotott a szerző, alapvetően a bázeli tőkeszabályozás alapjaira építve: nem kevesebb, mint harmincnégy (!) különböző kockázattípust beazonosítva (12. ábra). Az egyes kockázati csoportokat külön-külön is jellemzi, részletesen leírva miből származhatnak, milyen hatások lehet egy hitelintézet működésére. A kockázatkezelési tevékenység és folyamat bemutatásánál is alapos munkát végzett a szerző, főként a nemzetközi jogszabályok és legjobb gyakorlatok mentén haladva. Külön ismerteti a kockázatkitettségi mérési módszereit, majd az egyes kockázatok kezelését. A fejezet hangsúlyosan foglalkozik a bázeli szavatolótőke-szabályok egyes elemeivel is.

PRUDENS MŰKÖDÉS, SZABÁLYOZOTTSÁG

Az előző részhez szervesen kapcsolódik a prudens működésről szóló szakasz, ami magá-

nak a prudencia szónak az etimológiájával és körültekintő fogalommeghatározással kezdődik. Ezt követően a késő középkortól összefoglalja a nagyobb és híresebb bankcsődöket (egy három és fél oldalas óriástáblázatban). A prudens működés alapjai, a bankok védelmi vonalai, a mikro- és makroprudencia fogalmának tisztázása és áttekintése után a bázeli tőkeszabályozás részletes történeti és gyakorlati bemutatása következik számos táblázattal, ábrával illusztrálva. A bázeli folyamat összes európai uniós jogszabályi leképeződése is helyet kap. A fejezet vége a prudenciális szabályozás jövőbeni globális és uniós kihívásait összegzi.

A PRUDENCIÁLIS SZABÁLYOZÁS RENDSZERE

Az előző fejezet folytatásaként a magyar prudenciális szabályozás kerül igen részletes bemutatásra, ismét a Hpt. anatómiáján keresztül. Sorra kerülnek az egyes szervezeti és működési előírások, az alapítás-engedélyezés kérdéskörétől a megszűnésig.

Ezt követően a Magyar Nemzeti Bank vonatkozó kézikönyvei, a bázeli szabályok és az európai uniós jogi keretrendszer alapján a prudenciális pénzügyi előírások a fő téma: fizetőképesség, tőkekövetelmények, tartalékok, kockázatvállalás és korlátozásai. A bemutatás annyira részletes, hogy még a magyar bankrendszer kiemelt szereplőinek a tőkepuffereiről is tudomást szerezhet az olvasó (49. táblázat).

Végül a prudens működés mutatóiról tudhatunk meg mindent: a tőkemegfelelési mutatóktól, a hitel-betét-arányon át, a különböző likviditási mérőszámokig, nem is beszélve a devizafinanszírozás megfelelési mutatóról. Ez a majdhogynem százoldalas fejezet a könyv leghosszabb része. Talán mert rengeteg részletszabály is ismertetésre kerül, kissé szárazabbra si-

került, mint a többi szakasz, bár ez amiatt is lehet, hogy talán itt van a legtöbb jogszabályi alapú magyarázat. Ugyanakkor az is igaz, hogy ismételten rengeteg ábra és táblázat tagolja a fejezetet, és az információk valódi „bőségszarujához” engedi oda az olvasót a szerző.

FELÜGYELET ÉS SZANÁLÁS

A szakasz a pénzügyi felügyelet és szanálás fogalmának ismertetésével kezdődik. Külön ismerteti az egyes felügyeleti jogosítványokat a témában. Ezt követően az egyes EU-s felügyeleti és szanálási megoldások következnek, az eddigre már megszokott nagy részletességgel. A szerző ismerteti az integrált és az elkülönített felügyeleti modell mellett érveket, tulajdonképpen az integrált modell mellett téve le voksát, még ha ez explicit módon nincs is megjelenítve. Külön keretes rész foglalkozik az Egyesült Királyság felügyeleti reformjával, ami egyfajta állatorvosi lóként szolgált a kontinentális hatóságok számára is. Az uniós rendszer kapja a legnagyobb hangsúlyt, egy összefoglaló ábra után minden testületet részletesen bemutat a könyv, ugyanezt téve a szanálási rendszerrel. Az intézményeken túl, a szanálási mechanizmusba és eszköztárba is bevezetést nyerünk, majd a szanálásban kulcsfontosságú mutatók világába. A fejezet az MNB jogköreivel, mechanizmusaival és közrendszerével zárul: a hazai integrált rendszert, a prudenciális intézkedéseket és bírságszert foglalta össze a szerző. A hazai szanálás sem marad ki, a hatályos jog eszközei és a felügyezés részletes leírása zárja a részt.

FÓKU SZBAN A FOGYASZTÓ – PÉNZÜGYI FOGYASZTÓVÉDELME

A fogyasztóvédelemről szóló fejezet – a szokásos módon – fogalommagyarázattal és tör-

téneti ismertetéssel indul el a hatályos magyar szabályozás irányába. Előtte viszont még megismerkedhetünk a terület megjelenésével az USA-ban, Nyugat-Európában, majd részleteiben az Európai Unióban.

A szerző felhívja az olvasó figyelmét a *homo oeconomicus* fogalmának avulására és a viselkedési közgazdaságtan eredményeire, majd elegánsan a magyar jogtörténeti előzmények, jogi gondolkodók (Eckhart Ferenc, Kuncz Ödön) üzleti életre, etikus működésre vonatkozó gondolatai kerülnek megemlítésre.

A fogyasztóvédelem és a pénzügyi kultúra összefüggéseit is láthatjuk, külön kiemelve a pénzügyi edukáció szerepét, illetve, hogy a két fogalom egymástól elválaszthatatlan, egymást kölcsönösen segítve működhet jól a gyakorlatban. A hazai pénzügyi fogyasztóvédelem intézményei jönnek ezek után, illetve a részletszabályok: a jogszabályi háttér fejlődése, az ágazati szabályozás főbb területei, a szolgáltatásminőség általános paraméterei, és az egyes hatályos pénzügyi fogyasztóvédelmi szabályok – elsőre kissé sokkolóan ható – tömege.

Az egyes jogszabályok részletes felsorolása erősen túlzónak tűnik a főszövegben, talán helyesebb lett volna egy mellékletben elhelyezni, mivel az olvasók nagy része valószínűleg gondolkodás nélkül fogja átlapozni.

A Hpt. ügyfélvédelmi rendelkezései (tájékoztatás stb.) után a tisztességes pénzügyi gyakorlatok, a verseny szabályozását foglalja össze a könyv, bemutatva az egyes tisztességtelen piaci magatartásokat, illetve a gazdasági erőfölény fajtáit.

A következő szakasz az egyes szerződéses részletszabályokkal foglalkozik a Polgári Törvénykönyv, a Hpt. és egyéb jogszabályok alapján, majd a releváns mutatókat (például THM vagy HFM) ismerhetjük meg.

A könyv második leghosszabb része a pénzügyi békeltetéssel, annak formáival, intézményrendszerével, eljárásrendjével és alternatíváival fejeződik be.

NYILVÁNTARTÁSOK ÉS VÉDŐHÁLÓK

Az utolsó fejezet a szektorhoz kapcsolódó nyilvántartásokat mutatja be. Az adósnylvántartás az első ilyen, amit a szerző bibliai hivatkozással és az ókori görög világgal (Szolón) vezet be, majd a középkoron át nagyon gyorsan eljutunk a modern formációkig. A negatív és pozitív adóslista problematikája is szóba kerül, a szerző ennek kapcsán szomorúnak tartja, hogy „*manapság a hazai gazdaságban a tisztesség védelme nem úgy merül fel, mint amit óvni kellene a támadástól, hanem bizonygatni, hogy egyáltalán van.*” A történeti-elméleti felvezetés után a hazai Központi Hitelinformációs Rendszer igen részletes ismertetése következik. Ezután az állami és önkéntes védelmi alapok, azaz a betétbiztosítási rendszer elméleti és gyakorlati világába kapunk betekintést, részleteiben pedig a hazai Országos Betétbiztosítási Alap és Befektetővédelmi Alap működésébe. A könyv nem hagyja ki persze a takarékszövetkezeti rendszer sajátosságait sem.

A mű egy nagyon rövid epilógussal zárul, amelyben a szerző kitekintést ad a jövőbeni trendekre, az Ipar 4.0-a hatására, Európa csökkenő szerepére, a globalizációra. Vértesy szerint erősödni fog az állami szerepvállalás, a szabályozás szerepe pedig még a múltbélínél is fontosabb lesz. Kiemeli a készpénzforgalom várható jelentős csökkenését, ami szintén releváns hatást gyakorolhat a szektorra.

Miután az olvasó megküzdött a könyvből felé áradó információ gigantikus tömegével, a könyvben található kilencvenkét táblázat és negyvennyolc ábra áttanulmányozása után megállapíthatja, hogy a bankszektor igencsak jelentős spektrumát kapta kézbe. A mű alapos, megpróbál egy minden részletre kiterjedő, széleskörű áttekintést adni a bankszektorról, annak jogi és gazdasági működési elveiről, szabályozásáról, történetéről, környezetéről és vitás kérdéseiről, sőt jelen- és jövőbeni trendjeiről is. Ebben az értelemben a hagyományos meg-

közéltéseknél jóval több értéket kaphat az olvasó, aki Vértesy László könyvéből könnyedén megértheti a bankrendszer nagy összefüggéseit, a mögöttes történeti, szabályozási és működési elveket, sőt a pénzügyi jog bankrendszerrel kapcsolatos közös halmazát is. A könyv

szakkönyvként és tankönyvként egyaránt bátran forgatható, gyakorló szakemberek és egyetemi hallgatók is megtalálhatják benne, amire szükségük van, amennyiben a bankrendszer valamelyik kérdéskörével kívánnak megismerkedni. ■